

והנה לגלות סודות התורה צריך רשות, כדאיתא בזהר שיר השירים סעיף א' שכ"ח: אמר ליה. רבי קשר שאילת רשות בחקיקות האורות מה הוא. כלומר למה צריכים האורות לנטילת רשות.

ובסעיף שכ"ט. אמר לו אליהו: ז"ש "משכני אחריו נרוצה", כי משכני, פירושו תן לי רשות, אז אחריו נרוצה, כנ"ל כי במקום שהולך רשות של המלך העליון ושם הולכים כולם ונמשכים אחריו, עתה רבי, אמור דברך.

וכן בזהר חדש יתרו סעיף ל"ה. פתח ואמר רבון העלמים, ברשו דילך אנא איעול לגלאה רזין טמירין דילך, גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך.

ובסולם סעיף ל"ה: פו"א רבון העולמים ברשותך, אני אבוא לגלות סודות הנסתרים שלך, גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך, לשבח הכלה שלך. דהיינו השכינה, באלו התיקונים.

ובתיקוני זהר דף יז' ע"ב: קום ר' שמעון. ויתחדשו מלין על ידך, דהא רשותא אית לך לגלאה רזין טמירין על ידך, מה דלא אתיהיב רשו לגלאה לשום בר נש עד כען.

ובפירוש מעלות הסולם סעיף י"ז: קום ר' שמעון, אליהו אמר לר"ש קום ר"ש ויתחדשו דברים על ידך, כי יש לך רשות שעל ידך יתגלו סודות נעלמים שלא ניתנה רשות לגלות אותם לשום אדם עד כעת.

וכן מצינו בהקדמה לספר "אור החיים" הק' פ' בראשית כתיב: "נפתחו השמים ואראה מראות אלקים בורא קצות הארץ, ואתבונן במה במה שהרשיתי להתבונן בפתח דברי קדוש. עכ"ל

ועתידה חכמתא דא לאתגליא בסוף יומיא, דהיינו לפני ביאת המשיח יתגלו סודות עליונים כמו שרשב"י אומר שלדור של המשיח יהא מותר לגלות סודות התורה כדמצינו בזהר פנחס תנ"ה: שתיק ר' שמעון, בכה וחיך, אמר, אימא, דהא ודאי רעוא אשתכח, ולית כדרא דא עד דייתי מלכא משיחא. דיהא רשו לון לגלאה

ובסולם: זהו, קשר של תפילין של ראש שהוא בצורת ד', שהמלכות אוחזת בהם. שתק ר' שמעון, בכה וצחק, אמר, אומר הסוד. כי ודאי הרצון העליון נמצא, כי אין כדור הזה עד שיבוא מלך המשיח. שתהיה להם רשות לגלות ע"כ.

ולפי הנ"ל הרי גילוי סודות התורה ע"י זקני האדמו"ר מוהרי"ל אשלג זי"ע היה אחרי שקיבל רשות מהשמים כפי שהוא כותב לתלמידיו, ומודפס בספר "פרי חכם" (דף קס"ה בנושא נתינת רשות).

"שמח אני שנבראתי בדור כזה, שכבר מותר לפרסם את חכמת האמת. ואם תשאלוני מאין אני יודע שמותר הוא? אשיב לכם, משום שניתן לי רשות לגלות, כלומר, שעד עתה לא נגלו לשום חכם, אותם הדרכים שאפשר לעסוק עמהם בפרהסיא בפני כל עם ועדה, ולהסביר כל מלה ומלה על אופנה, כי גם אנכי נשבעתי לרבי, שלא לגלות, כמו כל התלמידים שקדמוני. אבל שבועה זו, ואיסור זה, אינם חלים זולת על אותם הדרכים הנמסרים בעל פה, מדור דור, עד הנביאים ומעלה, כי הדרכים האלו, אם היו מתגלים להמון העם, היו מביאים הפסד רב, מטעמים הכמוסים לנו.

אמנם אותו הדרך, אשר אני עוסק בספרי הוא דרך המותר, ואדרבה נצטויתי מפי רבי להרחיבו כמה שאפשר לי, ומכונה אצלינו דרך התלבשות הדברים. ועין במאמרי רשב"י, שלדרך הזה מכנה נתינת רשות. וזהו שהעניק לי ה' במדה שלמה, אשר מקובל אצלינו, שזה אינו תלוי בגאוניות של החכם עצמו, אלא במצב הדור, על דרך שאמרו ז"ל, "ראוי היה שמואל הקטן וכו', אלא שאין דורו זכאי לכך", ועל כן אמרתי שכל זכייתי בדרך גילוי החכמה, היא מסבת הדור שלי." עכ"ל.

היינו שזקיני "בעל הסולם" זצ"ל קבל רשות מהשמים לגלות את סודות התורה שבזוהר הק', ולפי"ז ליקטנו מפירוש הסולם את הפירוש על "משלי".

ועל כן וכדי לזכות את התלמידי חכמים ריכזנו את כל מאמרי ספר הזוהר, זהר חדש, ותיקוני הזוהר, העוסקים בספר "משלי" לפי סדר הפסוקים, והבאנו את פירוש הסולם המבאר עפ"י סוד את פסוקי "משלי", ואם כי בוודאי שגם על פירוש הסולם יש לעמול כדי להבין הפשט, אלא שיש כעת דרך לימוד ואפשרות להיכנס בחכמה הפנימית ולהבין הדברים בחלק הסוד שבתורה. והלומד בספר זה יזכה להבין את הסוד הגנוז בספר "משלי". ואותם אלו שלמדו פנימיות התורה בדרך "בעל הסולם" יאירו עיניהם מאור התורה הנמצא במשלי, ואותם שלמדו פנימיות בדרך אחרת יפקחו עיניהם בראותם את דרך ההבנה של בעל הסולם זיע"א.

ועתה שיש אפשרות ללמוד את פירוש ספר "משלי" ע"פ הזוהר, השתדלנו להביא גם את פירוש הדברים, ש"בסולם" שהוא מבאר עפ"י סוד את פסוקי משלי, שהלומד בו יזכה להבין את האור הגנוז במלים ש"במשלי", שלכאורה נראים כרגילים אולם ע"י פירוש הדברים ממחבר "הסולם" זוכים להבין את האור הגנוז בספר "משלי" ועל ידי כך אמירת הפסוקים היא בכוונה נפלאה וטהורה - שאיתערותא דלתתא זו תביא לאיתערותא דלעילא, שתפילותנו יתקבלו לרחמים ולרצון.

וליקטנו ב' אלפים מה' סעיפים מפירוש "הסולם", ב-786 דפים המפרשים פסוקי "משלי", והוספנו "כותרת" לכל סעיף, שהוא תמצית המאמר לכל סעיף מפירוש הסולם שהם מקור להרבה מנהגים ודברי חסידות. ואחר שלומדים ומבינים דברי חכמת שלמה, אפשר לקבל יראת שמים.

ואחר שזכיתי להדפיס ספר הזהר על תהלים בד' כרכים, וספר שיר השירים ב' כרכים זיכני הקב"ה ונתן מחשבה בליבי לזכות בני ישראל שיוכלו ללמוד את "משלי" ע"י שיהיו ספרים עם פירוש הסולם.

שלמי תודה להשי"ת שזיכני שבני החשובים הרה"ח הרב יהודא לייב שליט"א והרה"ח ר' אליהו ישראל שליט"א וכן תלמידו החשוב של אאמו"ר זצוקללה"ה הרה"ח הרב עקיבא אורצל שליט"א, וכן חתני החשובים שסייעו לי רבות ובתי אלטע-אילה צלר תחי' שסייעה בעימוד ספרי שיר השירים האלו, ועוד נטויה ידם לעזור לי בהוצאת עוד כתבי יד.

זכות שלמה המלך ע"ה ובעל "הסולם" זיע"א יעמדו להם ויאירו להם בתורה הקדושה ויראו הרבה נחת דקדושה מכל יוצ"ח ותורה וגדולה יתאחדו על שולחנם בבריות גופא ונהורא מעליא להגדיל תורה ולהאדירה. ונזכה ונזכה לגאולה שלימה בב"א.

המצפה לישועת ה' ו שנזכה במהרה לבנין ביהמ"ק בב"א

יחזקאל יוסף הלוי אשלג

בן לאאמו"ר רבי שלמה בנימין הלוי זצוקללה"ה

כסלו ה'תשס"ט

מבנה הספר

השתדלנו לקבץ את כל מאמרי הזוה"ק על ספר משלי, מספר הזוהר, זוהר חדש, והתיקוני זוהר אל מקום אחד ולסדרם עפ"י סדר הפסוקים ביחד עם פירוש הסולם לאותם מאמרים.	פירוש הסולם לזהר משלי
והבאנו גם מקומות שהפירוש כמעט דומה, כי בכל מאמר יש תוספת המאירה באור נוסף את הפסוק.	<small>מציין תוספת</small>
המובאים בספר זה, (עד תיקון כג') מצוטטים מהספר תיקוני זהר עם פירוש "מעלות הסולם" שחיבר האדמו"ר המקובל רבי יהודה צבי ברנדווין זצוק"ל שהיה מחשובי תלמידי בעל הסולם זיע"א.	תיקוני זהר
למען הקל על הלומד הבאנו בפנים הספר גם את פסוקי משלי עצמם. והשתדלנו לסדר את דברי הזוהר השייכים לאותם פסוקים באותו עמוד בו מופיע גם הפסוק, אמנם לא בכל מקום ניתן היה הדבר. ובפרט באותם מאמרים בהם הרחיב בעל הסולם את פירושו.	פסוקי משלי
דברי הזוהר עצמו וכן דברי פירוש הסולם שהובאו בספר נסדרו כאן לפי סדר סעיפים חדש, בלא קשר למספר הסעיף במקומו המקורי.	סדר הסעיפים בספר
בסוף כל קטע המצוטט מהזוהר עצמו הוספנו בסוגריים () את המראה מקום ביחס לדפוס ישן מדפוס הזוהר, וחלק א' (ח"א) הוא בראשית. חלק ב' (ח"ב) הוא שמות. וחלק ג' (ח"ג) הוא ויקרא במדבר דברים.	ציטוט מהזוהר
בסוף כל קטע המצוטט מפירוש הסולם הוספנו בסוגריים () את המראה מקום המתייחס למקור הסעיף בפירוש הסולם המקורי לפי סדר הפרשיות, ולפי מספר הסעיף שם.	ציטוט מהסולם
ציון המראה מקום, שבחלק הזוהר מתייחס למקור שבדפוס ישן. והמראה מקום שבפירוש הסולם מתייחס למקור בפירוש הסולם. אלא שלפעמים הציטוט מהזוהר ומהסולם מכיל כמה סעיפים ורק בסופו ציינו את מקורו.	מראי מקומות
פסוקי משלי השייכים לאותו פרק ומצוטטים בזוהר ובסולם, נדפסו באותיות סת"ם.	פסוקי משלי שבסולם
ובתחילת כל סעיף בסולם צוטט ראש הפסוק ממשלי בו עוסק	

הסעיף, בצירוף מקור הפסוק (פרק ופסוק).

כותרות חידוש נפלא נוסף בספר זה, שליד כל סעיף מסעיפי הסולם הוספנו כותרת המופיעה ליד מספר הסעיף, ושמטרתה היא סיכום קצר, מתמצת ומעמיק בהבנת הסעיף והנאמר בו. ונציין שכותרות אלו לא חוברו ע"י בעל הסולם עצמו.

מפתח מכל אלו הכותרות הוכן מפתח לפי נושאים ולפי סדר ה-א'-ב' המקל להגיע אל הנושא והענין המבוקש ואל המקורות למנהגים והנהגות הנלמדים מהזוהר, והסולם.

לתשומת לב כדי להימנע מטעות וחיפוש מיותר יש לשים לב שכאשר כתוב בפירוש הסולם: "כנ"ל או כדלקמן במקום פלוני" הכוונה היא לקמן בספר הזוהר - במקור, ולא לקמן בספר זה, אלא שלא רצינו לשנות מלשונו, ועל כן הובאו הדברים כלשונם.

ומכיון ויש 2 הדפסות של פירוש הסולם סט של 21 כרכים וסט של 10 כרכים לנוחיות הלומדים הבאנו את הראשי תיבות של הנ"ל. כדי לדעת באיזה מקום זה נמצא.

סט של 10 כרכים	סט של 21 כרכים	הקסה"ז הקדמת ספר הזוהר
כרך א'	כרך א'	ב"א בראשית א'
כרך א'	כרך ב'	ב"ב בראשית ב'
כרך ב'	כרך ג'	ספד"צ ספרא דצניעותא
כרך ה'	כרך יא'	אד"ר אדרא רבא
כרך ז'	כרך טו'	אד"ז אדרא זוטא
כרך ח'	כרך יח'	שה"ש שיר השירים
כרך י'	כרך כא'	

יעזור השי"ת שנזכה להוסיף חילים לאורייתא, להגדיל תורה ולהאדירה ושכל תפילותינו ובקשותינו יתקבלו לפניו ברחמים וברצון ונזכה כולנו לביאת משיח צדקינו ולבנין בית מקדשינו בב"א.

מנהלי המכון

אליהו ישראל אשלג

יהודה לייב אשלג

א

ההין). **בס'**: בספר. **בס"ד**: בסייעתא דשמיא, בספרא דצניעותא. **בסו"ה**: בסוד הכתוב. **בע"א**: בענף א'. **ב"ע**: בריאות עולם. **בע"א**: בענף א'. **בע"ה**: בעזרת השם. **בעוה"ב**: בעולם הבא. **בעוה"ז**: בעולם הזה. **בעוה"ר**: בעונותינו הרבים. **בעה"ח**: בעץ החיים. **בע"כ**: בעל כרחו. **בע"מ**: בעל מנת. **בע"ש**: בערב שבת. **בעש"ק**: בערב שבת קודש. **בע"ת**: בעל תשובה. **ב"פ**: ב' פעמים. **בפ"ע**: בפני עצמו. **ברהמ"ז**: ברכת המזון. **בר"ת**: בראשי תיבות. **ב"ש**: ב' שלישים, בית שמאי. **בשכמ"ו**: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. **בת"ת**: בתפארת.

ג

ג"א: גירסא אחרינא (גרסא אחרת נוסח אחר), **ג' אלפים**, **ג' אמצעיות**. **גו"ע**: גולגלתא ועינים. **גי'**: גימטריה (צרופי האותיות למספרן). **ג"ט קר"ע פ"ח**: (ז' תיקוני רישא) גולגלתא לבנה, טלא דבדולחא, קרומא דאורא, רעוא דמצחא, עמר נקא, פקוחו דעינין, חוטמא. **ג"כ**: גם כן. **ג"ע**: גן עדן, גלוי עריות. **ג"ע אח"פ**: גולגלתא עינים אוזן חוטם ופה. **ג"פ**: ג' פעמים. **ג"ר**: ג' ראשונות. **ג"ש**: גזרה שוה. **ג"ת**: ג' תחתוניות

ד

ד': דף. **ד"א**: דבר אחר, דרך אמת. **ד"ה**: דברי הימים, דבור המתחיל. **דהו"ג**: דהוד וגבורה. **דו"נ**: דכר ונוקבא. **דו"נ**: דכר ונוקבא. **דו"ק**: דייק (התבונן היטב). **ד"ז**: דפוס זולצבך. **דחז"ל**: דברי חכמינו זכרונם לברכה. **דט"ר**: דט' ראשונות. **דכ"ז**: דכל זה. **דלפי"ז**: דלפי זה. **ד"מ**: דפוס מנטובא, דרך משל, דיני ממונות, דבר מצוה. **ד"נ**: דיני נפשות, דם נדה. **דנת"א**: דנקודות תגין אותיות. **דע"כ**: דעל כן, דעל כרחך. **דע"ס**: דעשר ספירות. **דעסמ"ב**: דע"ב ס"ג מ"ה ב"ן (מילוי הויה). **דפו"י**: דפוס ישן. **דצח"מ**: דומם צומח חי מדבר. **ד"ק**: דפוס קרימונה. **ד"ש**: דרכי שלום. **ד"ת**: דברי תורה, דין תורה. **דת"י**: דעת ת"ת יסוד.

ה

הי"ע: השם ירחם עליו. **האר"י**: האלקי רבינו יצחק. **ה"ג**: ה' גבורות. **ה"ה**: הוא הדין, הרי הוא, הלא הוא, שני הה"ן של שם הוי"ה. **הה"ד**: הדא הוא דכתיב. **ה"ח**: ה' חסדים. **הי'**: היה. **הי"ס**: הוד יסוד מלכות (ג' אותיות משם אלהים). **הל"ל**: הוי ליה למימר. **ה"מ**: ה' מקיפים. **ה"נ**: הכא נמי, הני מילי. **הנז'**: הנזכר. **הנ"ל**: הנזכר לעיל, הנזכר למעלה. **ה"ס**: הוא

א"א: אברהם אבינו, אי אפשר, אריך אנפין, אך אפים. **אב"א**: אחר באחר. **אב"ג**: אנא בכח גדולת. **אבי"ע**: אצילות בריאה יצירה עשיה (ד' עולמות העליונים). **א"ג**: אין גורסים, ארבע גלויות. **א"ד**: אינו דומה, איכא דאמרי (יש אומרים). **אדה"ר**: אדם הראשון. **אדל"ג**: אפשר דלא גרסינן. **א"ה**, **או"ה**, **אוה"ע**: אומות העולם. **אה"ל**: אור הלבנה. **או"א**: אבא ואמא, אחד ואחד. **או"ח**: אור חוזר. **או"י**: אור ישר. **א"י**: ארץ ישראל. **או"מ**: אור מקיף. **או"נ**: אריך ונוקבא. **או"פ**: אור פנימי. **אחב"פ**: אחר בפנים. **אח"ז**: אחר זה. **אחז"ל**: אמרו חכמינו זכרונם לברכה. **אח"כ**: אחר כך, אחרי כן. **אח"פ**: אוזן חוטם פה. **א"כ**: אם כן, אינו כדאי, אין כאן. **אכמ"ל**: אין כאן מקומו להאריך. **א"ל**: אמר ליה. **אל"ה**: ג' אותיות משם אלהים. **אמ"ר**: אור מים רקיע. **אנ"כ**: אורות נצוצין כלים. **א"ס**: אין סוף. **אע"ג**: אף על גב. **אע"פ**: אף על פי. **אעפ"כ**: אף על פי כן. **א"צ**: אינו צריך. **אצ"ל**: אין צריך לומר. **א"ק**: אדם קדמון. (שם עולם), אין קץ, אמר קרא (כתוב במקרא). **אקב"ו**: אשר קדשנו במצותיו וצונו. **א"ר**: אמר רב, אל רחום. **ארגמ"ן**: אוריאל רפאל גבריאל מיכאל נוריאל (שמות מלאכים). **ארמ"ע**: אש רוח מים עפר (ארבע יסודות העולם). **אשל"י**: אדום שחור לבן ירוק. **א"ת**: אם תאמר, אל תאמר, אל תקרא, אי תימא. **א-ת**: (האותיות מן א עד ת). **א"ת ב"ש**: אחד מצרופי אותיות הא"ב (הראשונה עם האחרונה, השניה עם זו שלפני האחרונה וכן הלאה). **את"ל**: אם תמצא לומר. **אתעד"ל**: אתערותא דלעילא. **אתעדל"ת**: אתערותא דלתתא.

ב

ב"א: בראשית א', בן אדם, בנין אב, ברוך אתה. **בא"ד**: באמצע דיבור. **באבי"ע**: באצילות, בריאה, יצירה, עשיה. **באד"ר**: באדרא רבא. **באדר"ז**: באדרא זוטא. **בא"י**: ברוך אתה ה'. **ב"ב**: בראשית ב'. **בג"ד**: בגין דא. **בג"ה**: בינה גבורה הוד. **בג"כ**: בגין כך. **ב"ד**: בית דין. **בד"א**: במה דברים אמורים, בדרך אחרת. **בדו"ר**: בדחילו ורחימו. **ב"ה**: בין השמשות, בית הלל, בית המקדש, ברוך הבא. **בהכ"נ**: בית הכנסת. **ביהמ"ק**: בית המקדש. **בוצד"ק**: בוצינא דקרדנותא. **בחי'**: בחינה. **בחי"א**: בחינה א'. **בחי"ב**: בחי"ג בחי"ד: בחינה ב'-ג'-ד'. **בי"ע**: בריאה יצירה עשיה. **בכ"מ**: בכל מקום, בכמה מקומות. **במ"א**: במקום אחר. **במ"ר**: במדרש רבה. **ב"נ**: בר נש. **ב"ז**: מספר (שם הויה במילוי

חז"ר: חסד דין רחמים. **ח"ה:** חלק ה'. **חה"מ:** חול המועד. **חה"ש:** חלול השם. **ח"ו:** חלק ו', חסר ואו, חס ושלום. **חוי"ב:** חכמה ובינה. **חוי"ג:** חסד וגבורה. **חוי"ד:** חוקר ודורש, חלב ודבש. **חוי"מ:** חול המועד. **חוי"ס:** חול המועד סוכות. **חוי"פ:** חול המועד פסח. **חוי"ל, ח"ל:** חוץ לארץ. **ח"ז:** חלק ז', חדש זה. **חז"ל:** חכמינו זכרונם לברכה. **חח"ן:** חכמה חסד נצח. **חכ"א:** חכמים אומרים. **חל"ה:** חלק לעולם הבא. **חנ"ה:** חנוכת הבית. **חנכ"ל שצ"ס:** שבעה כוכבי הלכת: חמה, נגה, כוכב, לבנה, שבתאי, צדק, מאדים. **ח"ס:** חכמה סתימאה. **ח"ע:** חיי עולם, חתימת עדים. **חע"ה:** חיי עולם הבא. **ח"ש:** חלול שבת, חצי שעה. **חש"ו:** חרש שוטה וקטן. **חש"ח:** חולם שורוק חיריק.

ט

ט"א: טור א', טעם אחר. **טו"ר:** טוב ורע. **ט"מ:** טומאת מת, טעמא מאי, טעמי מקרא. **טנת"א:** טעמים נקודות תגין אותיות. **ט"ס:** ט' ספירות. **ט"ר:** ט' ראשונות. **טש"ת, סא"ב, מע"ק, גד"ד:** י"ב המזלות: טלה, שור, תאומים, סרטן, אריה, בתולה, מאזנים, עקרב, קשת, גדי, דלי, דגים. **ט"ת:** ט' תחתונות.

י

י"א: יש אומרים, יש אוסרים, ירא אלהים, ירחמהו אל. **יא"י:** ישוב ארץ ישראל. **יא"ל:** יש אם למקרא, יש אם למסורת, יזכרם אלהים לטובה. **י"ג:** יש גורסים, יין גפן, מספר. **י"ד:** יש דורשים. **י"ה:** (ב' אותיות ראשונות דשם הוי"ה). **יה"א:** ג' מלואים של שם הוי"ה יודין ההין אלפין. **יה"כ, יוהכ"פ:** יום הכפורים. **יה"ר:** יהי רצון. **יו"כ:** יום כפור. **יו"ש:** ימין ושמאל. **יחנר"ן:** יחידה חיה נשמה רוח נפש. **י"ט:** יצר טוב, יש טעם, יום טוב. **יו"ט:** יום טוב. **יול"א:** יתברך ויתעלה לעולם אמן. **יט"ל:** יש טעם לדבר. **י"י:** רמז על יחוד הוי"ה ואדני. **י"י:** יברכה יאר ישא. **יכ"ק:** יום כפור קטן. **י"ל:** יש לומר. **י"מ:** יש מפרשים, יש מקומות, יציאת מצרים. **י"ס:** יוד ספירות, יש ספרים, יש סוברים. **יס"ג:** יש ספרים גורסים. **יצה"ט, יצ"ט:** יצר טוב. **יצה"ר:** יצר הרע. **יש"א:** ימין שמאל אמצע. **ישסו"ת:** ישראל סבא ותבונה. **ית':** יתברך, יתעלה. **ית"ש:** יתברך שמו.

כ

כ': כבוד. **כ"א:** כי אם, כל אחד, כך אומר, כתוב אחד, כלל אחד. **כא"א:** כתוב אחד אומר.

סוד. ה"פ: הבהרה פשוטה, הכי פשיטו, ה' פעמים, ה' פרצופין, הכי פירושו. **הק':** הקדוש. **ה"ק:** הכי קאמר. **הקב"ה:** הקדוש ברוך הוא. **הקסה"ז:** הקדמת ספר הזהר. **ה"ר:** ה' ראשונות, ה' ראשונה. **הרמ"ק:** האלקי רבינו משה קורדובירו. **השי"ת:** השם יתברך. **ה"ת:** ה' תתאה, ה' תחתונות. **התפ"א:** התפשטות א'. **התפ"ב:** התפשטות ב'.

ו

ואכ"מ: ואין כאן מקומו. **ואכמ"ל:** ואין כאן מקום להאריך. **ואל"כ:** ואם לא כן, ואהבת לרעך כמוך. **ובעוה"ר:** ובעונותינו הרבים. **ובש':** ובשער. **וגו':** וגומר (ראה וכו'). **ודו"ק:** דייק (כמו התבונן היטב, לדייק בשעת העיון ולא בקרוב). **וד"ל:** ודי למבין. **ול"ב:** ודי לחכימא ברמיזא. **והמ"י:** והמשכיל יבין. **וזה"ד:** וזה הדין. **וז"ל:** וזה לשונו. **וכה"א:** וכן הוא אומר. **וכו':** וכולה, וכולי (כמו וגומר, סימן להמשיך את המאמר או המספר עד הסוף, אף אם אין סופו נזכר בכתב). **ול"נ:** ולי נראה. **ונלע"ד:** ונראה לפי עניות דעתי. **וע"ד:** ועל דא. **ועד"ז:** ועל דרך זה. **ועכ"ז:** ועם כל זה, ועל כל זה. **ו"ק:** ו' קצוות. **וש"נ:** ושם נסמן. **ו"ת:** ו' תחתונות. **ותי':** ותיקונים, ותיריך.

ז

ז"א: זאת אומרת, זכות אבות, זעיר אנפין. **זאה"ל:** זכור אותו האיש לטוב. **זא"ז:** זה אצל זה, זה אל זה, זה את זה, זה אחר זה (וכן זו). **זב"ז:** זה בזה. **זה"ז:** זמן הזה. **זה"ש:** זה הוא שאמר. **זו"ן:** זעיר ונוקבא. **ז"ח:** זהר חדש. **זכ"ל:** ז' כוכבי לכת. **ז"ל:** זה לשונו, זכרונו לברכה. **זל"ז:** זה לזה. **זלמ"ז:** זה למטה מזה, זה למעלה מזה. **ז"מ:** ז' מלכים. **זמ"ז:** זה מזה. **זמ"ן נק"ט:** סדר ששת סדרי המשנה: זרעים, מועד, נשים, נזיקין, קדשים, טהרות. **ז"ס:** זה סוד. **ז"ע:** זה ענין. **זעה"א:** זקני עם הארץ. **זע"ז:** זה על זה. **ז"פ:** ז' פעמים. **זצ"ל:** זכר צדיק לברכה. **ז"ק:** זרע קודש, זקף קטן. **ז"ש:** זה שכתב, זה שאמר. **ז"ת:** ז' תחתונות. **זת"ז:** זה תוך זה, זה תחת זה. **זת"ח:** זקני תלמידי חכמים.

ח

ח': חלק, חדש. **ח"א:** חלק א', חכמים אומרים, חד אמר. **ח"ב:** חלק ב', חכמה בינה, חפצי בה. **חב"ד:** חכמה בינה דעת. **חבת"ס:** חכמה בינה תפארת מלכות. **ח"ג:** חלק ג', חלופי גרסאות. **חג"ת:** חסד גבורה תפארת. **ח"ד:** חלק ד'.

עניות דעתו. **לפ"ק**: לפרט קטן. **לפ"ש**: לפי שעה. **ל"צ**: לא צריך. **ל"ש**: לא שייך, לא שנא, לא שנו, ליל שימורים. **לשה"ר**: לשון הרע. **לש"ש**: לשם שמים. **ל"ת**: לא תעשה.

מ

מ"א: מדרש אגדה, מים אחרונים, מלכים א', מנהג אבותינו, מקום אחד, מקום אחר. **מאה"ג**: מאור הגדול, מאור הגולה. **מארז"ל**: מאמר רבותינו זכרונם לברכה. **מ"ב**: שם מ"ב אותיות, מה בכך, מתן בסתר. **מב"ד**: משיח בן דוד, מיתת בית דין. **מב"ו**: מלך בשר ודם, מתנת בשר ודם. **מב"י**: משיח בן יוסף. **מ"ג**: מחזור גדול (כ"א שנים), מלת גוף, מסורה גדולה. **מ"ד**: מאי דכתיב, מאן דאמר, מה דעתך, מי דבש, מי דמי, מיין דוכרין. **מד"א**: מאן דאמר, משום דרכי אמורי. **מדה"ד**: מדת הדין. **מדה"נ**: מדרש הנעלם. **מדה"ר**: מדת הרחמים. **מד"ש**: מפני דרכי שלום. **מ"ה**: הוא מספר הויה במילוי אלפין, מלאך המות, מלך העולם, משום הכי. **מה"ד**: מידת הדין. **מהל"ל**: מה הוי ליה למימר. **מה"מ**: מלאך המות, מלך המשיח, מנא הני מילי. **מה"נ**: מדרש הנעלם. **מה"ש**: מלאכי השרת. **מו"ל**: מוציא לאור. **מול"מ**: מטי ולא מטי. **מו"מ**: מגע ומשא, מעלה ומטה, משא ומתן. **מו"ס**: מוחא סתימאה. **מוצי"ט**: מוצאי יום טוב. **מוצש"ק**: מוצאי שבת קודש. **מו"ש**: מוצאי שבת. **מ"ז**: משנה ז'. **מחז"ל**: מאמר חכמינו זכרונם לברכה. **מ"ט**: מקח טעות. **מטטרו"ן**: שם מלאך. **מ"י**: ב' אותיות משם אלהים. **מכ"ש**: מכל שכן. **מ"ל**: מנא לן. **מלה"ד**: משל למה הדבר דומה. **מלה"ש**: מלאכי השרת. **מל"ת**: מסיח לפי תומו, מצות לא תעשה. **מ"מ**: מאי משמע, מארי מתיבתא, מארי מתניתין, מכל מקום, מראה מקום, משנה מקום, מת מצוה. **ממ"ה**: מלך מלכי המלכים. **ממ"נ**: ממה נפשך. **מ"ן**: מיין נוקבין. **מנ"מ**: מאי נפקא מינה? **מ"ס**: מדת סדום, מוחא סתימאה, מר סבר. **מסה"ז**: מסורת הזהר. **מ"ע**: מצות ערוב, מצות עשה, מראית עין. **מע"ה**: מעלה עליו הכתוב. **מע"ט**: מעשים טובים. **מעל"ע**: מעת לעת (יום שלם). **מ"צ**: משיח צדק. **מצפ"ץ**: שם הויה באותיות א"ת ב"ש. **מרע"ה**: משה רבינו עליו השלום. **מרשב"י**: מאמרי רבי שמעון בר יוחאי. **מ"ש**: מאי שנא, מה שכתוב. **משא"כ**: מה שאין כן. **מש"כ**: מה שכתוב כאן. **מ"ת**: משנה תורה, מתן תורה. **מת"ל**: מה תלמוד תורה.

נ

כאו"א: כל אחד ואחד, כל איש ואיש. **כאו"ל**: כל אומה ולשון. **כאחז"ל**: כך אמרו חכמינו זכרונם לברכה. **כ"ב**: אותיות התורה. **כ"ג**: כהן גדול. **כ"ד**: כדי דבור, כל דבר, כך דרשו. **כד"א**: כדא דאת אמר, כדא דאת אמרת. **כד"ש**: כדרך שאמרו. **כ"ה**: כתוב הכא. **כה"א**: כן הוא אומר. **כה"ג**: כהן גדול, כהאי גונא. **כהמ"ג**: כל המוסיף גורע. **כה"נ**: כן היא נוסחת. **כה"ק**: כתבי הקודש. **כו'**, **וכו'**: וכולה: (לאמור: על הקורא לגמור כל הפסוק או המאמר, שהובא רק חלק ממנו). **כו"כ**: כך וכך. **כו"פ**: כלל ופרט. **כופו"כ**: כלל ופרט וכלל. **כ"ז**: כל זה, כל זמן, כף זכות, כלי זיין. **כ"ח**: כלי חיצון, כתר חכמה. **כח"ב**: כתר חכמה בינה. **כחב"ד**: כתר חכמה בינה דעת. **כח"ב תו"מ**: כתר חכמה בינה ת"ת ומלכות. **כ"י**: כנסת ישראל, כתב יד, כן ירבו. **כ"כ**: כך כתב, כל כך, כמו כן, כתוב כאן. **כל"ז**: כלי זיין. **כל"י**: כהן לוי ישראל. **כ"מ**: כל מה, כל מקום, כן מוכח, כן מצאתי, כן משמע. **כמד"א**: כמה דאת אמרת. **כמו"ש**: כמו שכתוב. **כמש"א**: כמו שאתה אומר. **כמש"ה**: כמו שאמר הכתוב. **כ"נ**: כן נאמר, כן נראה. **כנה"ג**: כנסת הגדולה. **כנז'**: כנזכר. **כנ"י**: כנסת ישראל. **כנ"ל**: כנזכר לעיל, כן נראה לי. **כנלע"ד**: כן נראה לפי עניות דעתי. **כסה"כ**: כסא הכבוד. **כ"ע**: כולי עלמא, כתר עליון. **כ"פ**: כלי פנימי, כל פנים, כך פרשו. **כצ"ל**: כן צריך לומר – להיות – לבאר. **כ"ק**: כלי קודש. **כ"ש**: כל שכן, כבוד שמו, כל שעה, כבוד שבת. **כש"ד**: כללו של דבר. **כש"כ**: כל שכן. **כשו"ש**: כל שעה ושעה, כל שנה ושנה. **כש"ט**: כתר שם טוב. **כש"ש**: כמו שכתבתי שם. **כ"ת**: כתר תורה. **כתה"ק**: כתבי הקודש. **כתחז"ל**: כתקנת חכמינו זכרונם לברכה.

ל

ל"א: לשון אחר. **לא"א**: לא אמרו אלא. **ל"ב**: מספר. **לבנ"ה**: ל"ב נתיבות החכמה. **ל"ג**: לא גרסינן, לשון גמרא. **ל"ד**: לא דמי, לאו דוקא, לפי דעת. **לד"א**: לדבר אחר, לדעת אחרים. **לד"ה**: לדברי הכל. **ל"ה**: לבנת הספיר, למען השם. **לה"פ**: לחם הפנים. **לו"ל**: לפני ולפנים. **ל"ז**: לשון זכר. **לזעי"צ**: לזכר עולם יהי צדיק. **ל"כ**: לא כתוב, לא כן. **לכאו"א**: לכל אחד ואחד. **לכ"ל**: לכן נראה לי. **לכ"ע**: לכולי עלמא. **לכ"ש**: לא כל שכן. **ל"מ**: לא מצאתי. **למה"ד**: למה הדבר דומה. **ל"נ**: לי נראה, לשון נקבה. **לנ"ל**: לכן נראה לי. **לע"ע**: לעת עתה. **לעסמ"ב**: לע"ב ס"ג מ"ה ב"ן (מילוי הויה). **לעת"ל**: לעתיד לבא. **לפ"ג**: לפרט גדול. **לפמש"ה**: לפני משורת הדין. **לפ"ע**: לפי ענינו. **לפע"ד**: לפי

עכ"ז: עד כל זה, עם כל זה. **עכו"ם:** עבודת כוכבים. **עכ"ל:** עד כאן לשונו. **עכ"פ:** על כל פנים. **ע"ל:** עיין לעיל. **ע"מ:** על מה, על מחצה, על מנת, על משקל, עשר מאמרות, עשר מכות. **עמוד"א:** עמודא דאמצעייתא. **עמו"ש:** עד מאה ועשרים. **עמ"ש:** עד מאה שנים, עול מלכות שמים, עין מה שכתבתי. **ענ"ב:** עקודים נקודים ברודים. **ע"ס:** על סמך, עשר ספירות. **עסמ"ב:** ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן (מילוי הויה). **עע"ז:** עובדי עבודה זרה. **עעכו"ם:** עובדי עבודת כוכבים ומזלות. **ע"פ:** על פי. **עצה"ד:** עץ הדעת. **עצה"ט:** על צד היותר טוב. **ע"ק:** עתיקא קדישא. **ע"ר:** ערב רב. **עו"ה:** ערב ראש השנה. **עו"ח:** ערב ראש חודש. **ע"ש:** עיין שם, על שלחן, ערב שבת. **עש"א:** עד שיבוא אליהו. **עש"ה:** עיין שם היטב. **עש"מ:** על שום מה. **ע"ת:** על תנאי, ערוב תחומים.

פ

פ"א: פירוש אחר, פעם אחת, פרק א'. **פא"פ:** פה אל פה, פנים אל פנים, פעם אחר פעם. **פ"ב:** פרק ב'. **פב"א:** פנים באחור. **פב"פ:** פנים בפנים. **פ"ג:** פרק ג'. **פ"ד:** פסק דין, פרק ד'. **פד"ה,** פדה"ב: פדיון הבן. **פדר"א:** פרקי דרבי אליעזר. **פו"א:** פנים ואחור. **פו"ח:** פנימיות וחיצוניות. **פו"כ:** פרט וכלל. **פו"ר:** פריה ורביה. **פיו:** פירוש. **פ"י:** פועל יוצא, פושעי ישראל. **פלו':** פלוני. **פלחה"ק:** פתיחה לחכמת הקבלה. **פלפה"ס:** פתיחה לפירוש הסולם. **פמ"א:** פנים מאירות. **פמ"ס:** פנים מסבירות. **פ"נ:** פדיון נפש, פקוח נפש. **פס"ד:** פסק דין. **פ"פ:** פתחון פה. **פ"ק:** פורים קטן, פרק קטן, פרק קמא. **פר"א:** פרקי רבי אליעזר. **פרד"ס:** פשט רמז דרש סוד. **פ"ש:** פדיון שבויים, פסח שני, פרשת שקלים.

צ

צא"ל: צריך אתה לדעת. **צ"ג:** צום גדליה, ציון ג'. **צ"ד:** ציון ד' וכדומה. **צח"מ:** צומח חי מדבר. **צ"ל:** צריך להיות, צריך לומר. **צ"ע:** צריך עיון. **צעב"ח:** צער בעלי חיים. **צע"ג:** צריך עיון גדול.

ק

ק': קדוש, קהל, קטן, קמא. **ק"א:** קונטרס אחרון. **קב"ה:** קודשא בריך הוא. **קבו"ש:** קודשא בריך הוא ושכינתיה. **קה"מ:** קריאת המגילה. **קה"ק:** קודש הקדשים. **קה"ת:** קריאת התורה. **ק"ו,** קו"ח: קל וחומר. **קוש"י:** קוצו של יוד. **קכ"ד:** קדם כל דבר. **קלי':** קליפות. **קמ"ל:** קא משמע לן. **ק"פ:** קרבן פסח. **ק"ק:** קדשים קלים, קדש קדשים. **קק"ק:** קדוש, קדוש, קדוש. **ק"ש:** קבלת שבת, קריאת שמע.

נ"א: נביאים אחרונים, נוסחא אחרינא. **נא"כ:** נאמר כאן. **ננה"ד:** נגמר הדין. **נג"ע,** ר"ע: נפילים, גבורים, ענקים, רפאים, עמלקים. **נ"ה:** נמי הכי, נצח הוד, נר הבדלה. **נה"י:** נצח הוד יסוד. **נהי"מ:** נצח הוד יסוד מלכות. **נו"נ:** נע ונד, נעשה ונשמע. **נוק':** נוקבא. **נח"ש:** נדוי, חרם, שמתא. **ני"ק:** ניצוצין קדישין. **נ"ל:** נראה לי. **נ"מ:** נפקא מינה. **נ"נ:** נח נפש. **נ"ע:** נוחו עדן, נוקבי עינים, נשמתו עדן. **נ"צ:** נחמת ציון. **נק':** נקרא. **נ"ר:** נביאים ראשונים, נחת רוח, נפש רוח. **נר"ן:** נפש רוח נשמה. **נרנח"י:** נפש רוח נשמה חיה יחידה. **נש"ב:** נ' שערי בינה. **נת"א:** נקודות תגין אותיות.

ס

ס"א: סטרא אחרא, ספרים אחרים, סתרי אותיות. **ס"ב:** סימן ברכה. **ס"ג:** (הויה במילוי יודין ואלף בואו), סנהדרין גדולה. **ס"ד:** סוף דבר, סלקא דעתך. **סד"א:** סלקא דעתך אמינא. **סו"ה:** סוד הכתוב. **סו"ס:** סוף סוף. **סו':** סימן. **ס"י:** סימן יפה, ספרים ישנים, ספר יצירה, ספר ישן. **ס"ל:** סבירה ליה, סח לי. **ס"מ:** סטרא מסאבותא. **ס"נ:** סכנת נפשות. **ס"ע:** סדר עבודה. **ס"פ:** סוף פסוק. **ספ"י:** סבר פנים יפות. **ספ"י:** ספירה. **ס"ת:** סוף תיבה, ספר תורה, סתרי תורה.

ע

ע': עיין. **ע"א:** על אודות, עמוד א', ענין אחר, ענף א'. **עאכו"כ:** על אחת כמה וכמה. **ע"ב:** (הויה במילוי יודין), עמוד ב'. **עבגע"מ:** עור בשר גידין עצמות מוחא. **ע"ג:** עבודת גילולים, על גב, ענף ג'. **ע"ד:** על דבר, על דעת, על דרך. **עד"ה:** על דרך האמת - האמור, על דרך הכתוב. **עד"ז:** על דרך זה. **עד"מ:** על דרך משל. **עד"ר:** על דרך רמז. **ע"ה:** עבד ה', עין הרע, עליו השלום, עם הארץ, עשרת הדברים. **עה"ב:** עולם הבא. **עה"ז:** עולם הזה. **עה"ח:** עץ החיים. **עה"ר:** עין הרע. **עה"ש:** עליו השלום. **עו"א:** עובדי אלילים. **עוה"ב:** עולם הבא. **עוה"ז:** עולם הזה. **עומ"ש:** עול מלכות שמים. **עו"נ:** עתיק ונוקבא. **ע"ז:** עבודה זרה, עבר זמנו, על זה, עם זה. **ע"ח:** עץ חיים. **ע"ט:** עין טובה, על טעם, עצה טובה. **ע"י:** עיין, עילאין. **ע"י:** על יד, על ידי, עתיק יומין. **ע"י"א:** על ידי אחרים. **עיה"ק:** עיר הקודש. **עיו"ט:** ערב יום טוב. **עיו"כ,** **עיוכ"פ:** ערב יום כיפור. **ע"ז:** על ידי זה. **ע"מ:** עיבור יניקה מוחין. **עיקת"ו:** עיר קדשנו תבנה ותכונן. **ע"כ:** עבד כנעני, עבודת כוכבים, עד כאן, עד כמה, על כן. **עכאו"א:** על כל אחד ואחד, עם כל איש ואיש. **עכ"ד:** עד כאן דבריו.

ר

ר"א: רבי אבא, רבי אלעזר. ראב"ד: ראש בית דין. ר"ג: ריש גלותא. רדל"א: רישא דלא אתידע. ר"ה: ראש השנה. רה"י: רשות היחיד. רה"ק: רוח הקודש. רה"ר: רשות הרבים. ר"ח: ראש חודש. רח"ו: ר' חיים וויטאל. ר"י: רבי יהודה, רבי יוסי, רבי יצחק. רי"ו: (מספר). ר"ל: ראיה לדבר, רחמנא ליצלן, רחמנא לשזיבן, רצונו לומר. ר"מ: ראש מתיבתא, ריש מתיבתא, רעיא מהימנא. רמ"ח: (מספר). רמ"ק: ר' משה קורדובירו. רע"מ: רעיא מהימנא. רפ"ח: (מספר). רשב"י: ר' שמעון בר יוחאי. רשר"ד: ראיה שמיעה ריח דיבור. ר"ת: ראשי תיבות. רת"ס: ראש תוך סוף

ת

ת"א: תרגום אונקלוס, תרוץ אחד. תא"מ: תהלים איוב משלי. ת"ד: תיקונא דיקנא. תה"ד: תפילת הדרך. תה"ר: תהומא רבא. תה"ש: תפילת השחר. ת"ו: תם ונשלם. תובב"א: תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן. תובי"ל: תם ונשלם ברוך ה' לעולם. תוה"ק: תורתנו הקדושה. תו"מ: תיכף ומיד, תפארת ומלכות, תרומות ומעשרות. תושלב"ע: תם ונשלם שבח לאל בורא עולם. תושב"כ: תורה שבכתב. תושבע"פ: תורה שבעל פה. ת"ז: תקוני זהר. ת"ח: תא חזי, תלמיד חכם, תיקונים חדשים. תחה"מ: תחית המתים. תכ"ב: תלת כלילן בתלת. תכ"ד: תוך כדי דיבור. תכ"ה: תורת כהנים. ת"ל: תהלה לאל, תלמוד לומר, תרי לישנא (שני נוסחאות – גירסאות). ת"מ: תפילת מנחה. תע"ס: תלמוד עשר ספירות. ת"ע: תפילת ערבית. תרי"ג: (מספר) תרי"ג מצוות. תק"ח: תקונים חדשים. ת"ש: תא שמע, תפילת שחרית. תש"י: תפילין של יד. תש"ר: תפילין של ראש. ת"ת: תפארת.

ש

ש': שורה, שעה, שער. ש"א: שלישי א', שלישי אמצעי, שמואל א'. ש"ב: שער ב'. שב"ד: שליח בית דין. שב"ה: שמחת בית השואבה. שביה"כ: שבירת הכלים. ש"ג: שיעור ג', שער ג'. שג"ע: של גן עדן. שה"ש: שיר השירים. שוא"ת: שב ואל תעשה. שוי"ט: שבת ויום טוב. שו"ש:

ספר הזהר עם פירוש "הסולם" על משלי

תוכן הענינים

עמ' א'	משלי שלמה ..	פרק א'	כרך א'
עמ' לג'	בני אם תקח אמרי.....	פרק ב'	
עמ' נ'	בני תורת אל תשכח.....	פרק ג'	
עמ' קמז'	שמעו בנים מוסר אב.....	פרק ד'	
עמ' קפב'	בני לחכמתי הקשיבה	פרק ה'	
עמ' רכג'	בני אם ערבת לרעך.....	פרק ו'	
עמ' רנה'	בני שמור אמרי.....	פרק ז'	
עמ' רעז'	הלא חכמה תקרא ותבונה.....	פרק ח'	
עמ' שכד'	חכמות בנתה ביתה.....	פרק ט'	
עמ' שנו'	משלי שלמה בן חכם ישמח אב.....	פרק י'	
עמ' תא'	מאזני מרמה תועבת ה'	פרק יא'	
עמ' תכב'	אוהב מוסר אוהב דעת.....	פרק יב'	
עמ' תמו'	בן חכם מוסר אב.....	פרק יג'	
עמ' תסז'	חכמות נשים בנתה ביתה.....	פרק יד'	
עמ' תעח'	מענה רך ישיב חמה.....	פרק טו'	כרך ב'
עמ' תפג'	לאדם מערכי לב	פרק טז'	
עמ' תקה'	טוב פת חרבה ושלוה בה	פרק יז'	
עמ' תקיב'	לתאוה יבקש נפרד	פרק יח'	
עמ' תקכט'	טוב רש הולך בתומו.....	פרק יט'	
עמ' תקמב'	לץ היין הומה שכר.....	פרק כ'	
עמ' תקנט'	פלגי מים לב מלך.....	פרק כא'	
עמ' תקסה'	נבחר שם מעושר רב	פרק כב'	
עמ' תקפז'	כי תשב ללחום את מושל.....	פרק כג'	
עמ' תרד'	אל תקנא באנשי רעה.....	פרק כד'	
עמ' תרכב'	גם אלה משלי שלמה.....	פרק כה'	
עמ' תרמז'	כשלג בקיץ וכמטר בקציר.....	פרק כו'	
עמ' תרנ'	אל תתהלל ביום מחר.....	פרק כז'	
עמ' תרעב'	נסו ואין רודף רשע.....	פרק כח'	
עמ' תרצה'	איש תוכחות מקשה	פרק כט'	
עמ' תש'	דברי אגור בן יקה המשא	פרק ל'	
עמ' תשמ'	דברי למואל מלך משא	פרק לא'	
עמ' תשמה	אשת חיל מי ימצא	פס' י'	
עמ' תשפז	לפי ערכים א'-ב'.....	מפתח	

א א משלי שלמה בן דוד מלך ישראל: ב לדעת חכמה ומוסר

זהר

(א) ואלין אינון: א דדברי הימים. ב דבראשית. מ דמשלי. ע דשיר השירים. אלין ד' אתון בריש ספרין, אינון אתון רברבן. ומאן דינע בהו, ינדע רזא דכל ספרא. וההוא את אוליף רזא דכל ספרא.

(ב) לבתר דאכל ושתה, פתח ואמר, שיר השירים. ע רברבא, והיא תניינא מסופא דאתווי דאלפא ביתא. ב דבראשית רברבא, והיא תניינא משירותא דאלפא ביתא, מאי טעמא.

(ג) בגין דשיין רזא דרתיכא עילאה, ועל דא איהי בתלת סמכין, דהא אבהן אינון רתיכא. וכל שיר השירים רזא דרתיכא עילאה איהי, ובג"כ שירותא דיליה בשיין. ב, איהי ביתא דעלמא, דעובדא דעלמא איהי.

(ד) וע"ד אתון דקיימין בשירותא דספרין ד' אינון, דהא פגוונא דאיתעבידו, וכההוא רזא דילהון, הכי אתון רשימין ברישא. ואינון אתון רברבן, דסלקן על כל שאר אתון. וההוא את רזא וסתרא דכל ספרא. (ז"ח ס':).

הסולם

(ג) האות "ש" דשיר השירים, היא גדולה כי היא סוד המרכבה וב' גדולה כי היא בית העולם. **משלי שלמה... (א-א')**

בגין דשין רזא וכו': ומשיב, שהוא משום שהש', היא סוד המרכבה העליונה, דהיינו חג"ת דז"א, שהם מרכבה לבניה, ועל כן היא בשלשה סומכים, כי האבות, שהם חג"ת, הם מרכבה לבניה, וכל שיר השירים, הוא סוד המרכבה העליונה, ומשום זה, ההתחלה שלו היא בש'. הב' דבראשית רומזת שהיא בית העולם, כי מעשה בראשית הוא מעשה העולם. וע"כ ההתחלה היא בב'.

(ד) אות גדולה שבתחילת ספר, רומזת על סודות שבאותו הספר. **משלי שלמה... (א-א')**

וע"ד אתון דקיימין וכו': וע"כ, האותיות העומדות בהתחלת הספרים, והן גדולות, הן ארבע, כי כאפן שנעשו הספרים, ובאותו סוד שלהם, כך האותיות רשומות בתחילת הספרים. והן אותיות גדולות, העולות על כל האותיות האחרות, כי אותה האות, הוא הסוד והסתר של כל הספר. כלומר, שבה נרמזו כל הסודות

(א) ד' אותיות גדולות שבתחילת ספרים: "א", "ב", "מ", "ש". ומי שיודע בהן יודע הסוד של כל הספר.

משלי שלמה... (א-א')

ואלין אינון א' וכו': ואלו הן: א' של דברי הימים, ב' של בראשית, מ' של משלי, ש' של שיר השירים. אלו ארבע אותיות שבהתחלת הספרים, הן אותיות גדולות. ומי שיודע בהן, יודע הסוד של כל הספר, כי אותה האות, מלמדת הסוד של כל הספר.

(ב) האות "ש" דשיר השירים, היא גדולה כי היא סוד המרכבה. וב' גדולה דבראשית כי היא בית העולם.

משלי שלמה... (א-א')

לבתר דאכל ושתה וכו': לאחר שאכל ושתה, פתח ואמר, שיר השירים. יש שם ש' גדולה, והיא אות שניה מסוף האותיות שבאלפא ביתא. ב' דבראשית היא גדולה, והיא אות שניה מתחילת האלפא ביתא. מהו הטעם שב' אותיות אלו הן גדולות. ומהו הטעם שפותח באות השניה ולא בראשונה שהיא א'. וכן בשה"ש, שפותח באות השניה מסוף הא"ב, ולא באחרונה, שהיא ת'.

לְהַבִּין אִמְרֵי בִינָה: ג לְקַחַת מוֹסֵר הַשֶּׁכֶל צְדָק וּמִשְׁפָּט וּמִשְׁרִים:
ד לָתֵת לַפְתָּאִים עֲרֻמָּה לְנֹעַר דַּעַת וּמְזֻמָּה: ה יִשְׁמַע חָכָם וַיּוֹסֶף

זוהר

(ה) יִהְיֶה חֲכָמָתָא עֲלָאָה לְשִׁלְמָה מְלֻכָּא. לְבַתֵּר, מַה כְּתִיב בֵּיהּ בְּמוֹשְׁלֵי שְׁלֹמֹה,
הַמִּשָּׂא נָאִם הַגִּבֹּר לְאִיתִיאל לְאִיתִיאל וְאָכַל. אָמַר שְׁלֹמֹה אֶתִי אֵל, וְחֲכָמָתָא דִּילֵיהּ
הוּא. וְאוֹכֵל: וְאִיכוּל לְמַעַבְד רְעוּתֵי. לְבַתֵּר וַיִּקָּם ה' שְׁטָן לְשִׁלְמָה וּגו'.

(ו) ת"ח. בְּגִין זְעִירו דְחֲכָמָתָא, דְאַשְׁכַּחוּ אֲלִין מֵהוּא חֲכָמָה דְקַדְמָא, אֲתַגְרוּ
בֵּיהּ בְּקַב"ה, וּבְנוּ מַגְדֵּל, וְעַבְדוּ כָּל מַה דְעַבְדוּ, עַד דְאַתְבְּדְרוּ מֵאַנְפֵי אַרְעָא, וְלֹא
אַשְׁתָּאֵר בְּהוּ חֲכָמָה, לְמַעַבְד מַדִּי.

(ז) אָבֵל לְזֻמְנָא דְאֶתִי, קַב"ה יִתְעַר חֲכָמָתָא בְּעֲלָמָא, וַיִּפְלְחוּן לֵיהּ בָּהּ. הַה"ד וְאֵת
רוּחֵי אֲתָן בְּקַרְבְּכֶם וְעִשִׂיתִי. לֹאֻ קַדְמָא, דְחֲכִילוּ בֵּיהּ עֲלָמָא. אֵלֹא וְעִשִׂיתִי אֵת
אֲשֶׁר בְּחֻקֵי תִלְכוּ וְאֵת מִשְׁפָּטֵי תִשְׁמְרוּ וְעִשִׂיתֶם. (ח"א עו.).

(ח) אָנֹכִי יִי' אֱלֹהֵיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ וּגו' ר' אֶלְעָזָר פְּתַח, שְׁמַע בְּנֵי מוֹסֵר אָבִיךָ
וְאֵל תִּטּוֹשׁ תּוֹרַת אִמְךָ. שְׁמַע בְּנֵי מוֹסֵר אָבִיךָ: דָּא קַב"ה. וְאֵל תִּטּוֹשׁ תּוֹרַת אִמְךָ:
דָּא כְּנַסֵּת יִשְׂרָאֵל. מֵאֵן כ"י. דָּא בִינָה. כְּמָה דְכְתִיב, לְהַבִּין אִמְרֵי בִינָה.

הסולם

משהו חכמה, שמצאו דור הפלגה מחכמת
הראשונים, התגרו בהקב"ה, ובנו מגדל, ועשו
כל מה שעשו, עד שנפוצו מעל פני הארץ,
ולא נשאר בהם עוד חכמה לעשות משהו.

(ז) לעתיד לבא יוסיף הקב"ה חכמה בעולם
ואיתה יעבדו את הקב"ה.

משלי שלמה... (א'-א')

אבל לזמנא דאתי וכו': אבל לעתיד לבא.
הקב"ה יעיר חכמה בעולם, ויעבדו אותו בה.
וז"ש ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתני. לא
כראשונים שהשחיתו עמה העולם, אלא
ועשיתני, את אשר בחוקי תלכו ואת משפטי
תשמרו ועשיתם. (נח שטו-שעח).

(ח) מוסר אביך היינו הקב"ה (ז"א) ותורת אמן זה
כנסת ישדאל (בינה).

להבין אמרי בינה. (א'-ב')

אנכי ה' אלקיך וגו': ר' אלעזר פתח,
שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמן.
שמע בני מוסר אביך זה הקב"ה, דהיינו ז"א,

והסתרים שבאותו הספר, שהיא עומדת בהתחלתו.
(ז"ח שה"ש יא-יד).

(ה) שלמה המלך סמך על חכמתו שלא יסוד לבבו
והרבה נשים.

משלי שלמה... (א'-א')

יהב חכמתא עלאה לשלמה וכו': נתן חכמה
העליונה לשלמה המלך, לאחר מכאן מה
כתוב בו במשלי שלמה, (סימן ל') המשא
נאם הגבר לאיתיאל, לאיתיאל ואוכל. אמר
שלמה אתי אל והחכמה שלו הוא. ואוכל,
ואוכל לעשות רצוני, ולא אכשל. כלומר,
אע"פ שכתוב בתורה ולא ירבה לו נשים ולא
יסור לבבו, אני ארבה ולא יסור לבי, כי אתי
אל, ונתן לי החכמה שלו. ואחר כך כתוב,
ויקם ה' שטן לשלמה וגו', כי לעת זקנתו נשיו
הטו את לבבו, העניש אותו כמ"ש ויקם וגו'.

(ו) מחמת רוב חכמה מרדו דור הפלגה בקב"ה.

משלי שלמה... (א'-א')

ת"ח בגין זעירו וכו': בוא וראה בשביל

לְקַח וְנִבּוֹן תַּחְבְּלוֹת יִקְנֶה: ו לְהִבִּין מִשָּׁל וּמְלִיצָה דְּבָרֵי חֲכָמִים זוהר

(ט) ר' יהודה אָמַר, מוֹסֵר אָבִיךָ: דָּא הִיא חֲכָמָה. וְאֵל תַּטּוֹשׁ תּוֹרַת אִמְךָ: דָּא הִיא בִּינָה. ר' יִצְחָק אָמַר, הָא וְהָא, חַד מְלָה אֲתַפְּרִישׁוּ. דְּתַנִּינָן, אֲוִרֵיתָא מִחֲכָמָה דְּלַעֲיָלָא נִפְקַת. ר' יוֹסִי אָמַר, מְבִינָה נִפְקַת, דְּכַתִּיב לְהִבִּין אִמְרֵי בִּינָה, וְכַתִּיב וְאֵל תַּטּוֹשׁ תּוֹרַת אִמְךָ.

(י) אָמַר ר' יְהוּדָה, אֲוִרֵיתָא מִחֲכָמָה וּבִינָה אֲתַפְּלִילַת, דְּכַתִּיב, שְׁמַע בְּנֵי מוֹסֵר אָבִיךָ וְאֵל תַּטּוֹשׁ תּוֹרַת אִמְךָ. ר' אַבָּא אָמַר, בְּכֹלֵא אֲתַפְּלִילַת, דְּכִיּוֹן דְּבִאֲלִין תְּרִין אֲתַפְּלִילַת, אֲתַפְּלִילַת בְּכֹלֵא. בְּחֶסֶד, בְּדִינָא בְּרַחֲמֵי. בְּכֹלֵהוּ שְׁלִימוּתָא דְּאַצְטְרִיף מְלָה. אִי מְלָכָא וּמְטְרוֹנִיתָא מְסַתְּפָמִין, כֹּלֵא מְסַתְּפָמִין. בְּאַתָּר דְּאֲלִין מְשַׁתְּפָחִין, כֹּלֵא מְשַׁתְּפָחִין. (ח"ב פה.).

(יא) אָבֵל לְכֹל חַד מִיִּשְׂרָאֵל, הֵכִי נַחִית לִיה נֶפֶשׁ יְתִירָה, כְּפּוּם דְּרַגָּא דִּילִיה. אִי הוּא חֶסֶד, יְהִבִּין לִיה נֶפֶשׁ יְתִירָה מִמַּדַּת חֶסֶד, כְּפּוּם דְּרַגָּא דִּילִיה. אִי אִיהוּ גְבוּרָה, יִרָא חֶטָּא, יְהִבִּין לִיה נֶפֶשׁ יְתִירָה, מִמַּדַּת גְּבוּרָה. וְאִי אִיהוּ אִישׁ תָּם, יְהִבִּין לִיה נֶפֶשׁ יְתִירָה, מִמַּדַּת אֱמֶת. וְנֶפֶשׁ יְתִירָה דָּא מְלָכוֹת, דְּאִיהִי כְּלִילָא מַעְשָׁר סְפִירָאן, וְכּפּוּם מְדָה דְּב"נ. אִם נְשִׂיא יִשְׂרָאֵל, אוֹ חֶכֶם, אוֹ מִבִּין בְּחֲכָמָה, אוֹ בְּתוֹרָה, דְּאֲתַמַּר

הסולם

ובינה נכללה, שכתוב, שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמן. ר' אבא אמר בכל הספירות נכללה, כיון שנכללה באלו השנים, חו"ב, היא נכללה בכולם. כי חו"ב כוללים בעצמם כל הספירות, בחסד, בדין ברחמים. שהם חג"ת, בכל השלמות שהדבר צריך. אם המלך והמלכה התחברו בה כולם מתחברים בה. במקום שאלו, חו"ב, נמצאים. נמצאים כולם. (יתרו שפה-שפז).

(יא) כל אחד מקבל נפש יתירה לפי מדרגתו.

להבין משל ומליצה... (א"ו).

אבל לכל חד וכו': אבל לכל אחד מישראל, כך יורדת לו נפש היתירה, לפי מדרגתו. אם הוא חסיד נותנין לו נפש יתירה ממדת חסד כפי המדרגה שלו. אם הוא גבור ירא חטא נותנים לו נפש יתירה ממדת גבורה. ואם הוא איש תם, נותנים לו נפש יתירה ממדת אמת. כי נפש יתירה היא מלכות, והיא כלולה מעשר ספירות, וע"כ כפי המדה של האדם כך מקבל מן ספירה שבמלכות, דהיינו, אם הוא נשיא בישראל, או חכם, או מבין

ואל תטוש תורת אמן, זו היא כנסת ישראל. מי כנסת ישראל. זו היא בינה. כמ"ש, **להבין אמרי בינה.**

(ט) התורה יצאה מחכמה ומתחלקת לימין שהוא אבא ושמאל שנקראת אמא.

להבין אמרי בינה. (א"ב).

ר' יהודה אָמַר וכו': ר"א, מוֹסֵר אָבִיךָ, זה הוא חכמה, שנקראת אבא. ואל תטוש תורת אמן, זו היא בינה. ר' יִצְחָק אָמַר, זה וזה, מוֹסֵר אָבִיךָ וְתוֹרַת אִמְךָ, בדבר אחד מתבארים שלמדנו, התורה יצאה מחכמה של מעלה. והחכמה עצמה מתחלקת לימין שנקרא אבא, ולשמאל שנקרא אמא. ר' יוֹסִי אָמַר מְבִינָה יוצאת התורה, שכתוב, **להבין אמרי בינה,** וכתוב, אל תטוש תורת אמן. והבינה נקראת אמא.

(י) א. התורה נכללה מחכמה ובינה, ב. התורה נכללה מכל הספירות.

להבין אמרי בינה. (א"ב).

אמר ר' יהודה וכו': אר"י, התורה מחכמה

בִּיה, לְהַבִּין מְשֻׁל וּמְלִיצָה. או בְּנִבְיָאִים, או בְּפִתּוּבִים. הָכִי יְהַבִּין לִיה נֶפֶשׁ יְתִירָה, דְּאִתְקַרִיאת פְּתָר מַלְכוּת.

יב) וְאִי חָכָם, כְּמָה דְּאִוְקִימָנָא הַמְּחַפִּים לְכָל אָדָם, דְּאִתְמַר (תהלים קד) כָּלֵם בְּחֻכְמָה עֲשִׂיתָ, יְהַבִּין לִיה נֶפֶשׁ יְתִירָה מִתְמָן. וְאִם הוּא מִבִּין דְּבָר מִתּוֹךְ דְּבָר בְּאוּרִייתָא, יְהַבִּין לִיה נֶפֶשׁ יְתִירָה מִבִּינָה. וְאִם הוּא חָכָם בְּנִבְיָאִים וּבְפִתּוּבִים, יְהַבִּין לִיה נֶפֶשׁ יְתִירָה מִנְצַח וְהוֹד. וְאִי אִיהוּ צְדִיק גְּמוּר דְּנָטַר אוֹת בְּרִית, אוֹת שְׁבַת, אוֹת יוֹמֵן טָבִין, אוֹת תְּפִילִין, יְהַבִּין לִיה נֶפֶשׁ יְתִירָה מִצְדִּיק, וּבְכָל אַתָּר, נֶפֶשׁ יְתִירָה מִמַּלְכוּת.

יג) וְאִי אִיהוּ ב"נ מְכַל מְדוֹת אֱלִין, יְהַבִּין לִיה פְּתָר בְּשֵׁם יְדוּד, פִּידוּד אֱלֹהִינוּ בְּכָל קְרָאנוּ אֱלִיו. אִין קְדוּשׁ פִּידוּד. מַעְלָמָא דְדְכוּרָא, דְּאִיהוּ תְּפָאֲרַת, מְלֶךְ מוֹכְתָר בְּכֶתֶר עֲלָאָה, דְּבָהּ יְמִלוּךְ בְּשִׁכְיִנְתִּיה, דְּאִיהִי נֶפֶשׁ יְתִירָה. וְכֶתֶר נְשָׁמָה יְתִירָה, יְהוּ"ה, רוּחַ, דְּאִתְמַר (יואל ג') אֶשְׁפּוֹךְ אֶת רוּחִי עַל כָּל בֶּשָׂר, וְאִיהוּ כְּלִיל י' סְפִירָאן מַעֲיֵלָא לְתַתָּא, כְּגוֹנוֹנָא דָּא: י' חֻכְמָה. ה' בִּינָה. ו' כְּלִיל שִׂית סְפִירָאן, מַחְסַד עַד יְסוּד. ה' מַלְכוּת. כ מִן פִּידוּד אֱלֹהִינוּ, פְּתָר עַל רִישִׁיה. וְהִיא אִיהוּ נְשָׁמָה דְּאִתּוֹסְפָא בְּיוֹם שְׁבַת.

יד) וּבְגִין דְּעֵלַת הָעֵלוֹת, מוֹפְלָא וּמְכוּסָה בְּהִיא פְּתָר, וְאִתְפָּשֵׁט בְּשֵׁם יְהוָה בְּשִׁבְתוֹת וְיָמִים טוֹבִים, לִית שׁוֹלְטָנוּתָא לְסַמְאֵל וּלְנַחֲשׁ וּלְכָל מְמַנְן דִּילִיה, וְלִית

הסולם

יג) אדם שיש לו את כל המידות הטובות נותנים לו נשמה יתירה דהיינו כתר.

להבין משל ומליצה... (א'ו').

וְאִי אִיהוּ ב"נ וְכו': וְאִם הוּא אָדָם שִׁישׁ בּו כָּל מְדוֹת אֱלֹהִים הַנִּל, הוּא שְׁקוּל וְדוּמָה לְכָל יִשְׂרָאֵל יַחַד (בְּאוֹת תַּקְס"ט) נוֹתְנִים לוֹ כֶּתֶר בְּשֵׁם הוּיָהּ. בְּסו"ה, כְּהוּיָה אֱלִקִּינוּ בְּכָל קְרָאִינוּ אֱלִיו, אִין קְדוּשׁ כְּהוּיָה. שְׁחַכ' הַקּוֹדֶמֶת לְהוּיָה ה"ס כֶּתֶר דו"א. שְׁהוּא נְשָׁמָה יְתִירָה מִעוֹלָם הַזְכֵּר, שְׁהוּא תְּפָאֲרַת, וְלֹא כִנְפֵשׁ יְתִירָה דִּיחִיד, שְׁהוּא רַק מִסְפִּירוֹת דְּמַלְכוּת. שְׁהוּא מֶלֶךְ מוֹכְתָר בְּכֶתֶר עֲלִיוֹן מְבִינָה, שְׁבַה יְמִלוּךְ בְּשִׁכְיִנְתּוֹ, שְׁהוּא נֶפֶשׁ יְתִירָה. וְכֶתֶר הוּא נְשָׁמָה יְתִירָה, הַמְּקוּבֵל מִן הוּיָה, שְׁהוּא רוּחַ, שְׁנֹאמֵר בּו, אֶשְׁפּוֹךְ אֶת רוּחִי עַל כָּל בֶּשָׂר. וְרוּחַ הַזֶּה שְׁהוּא הוּיָה כְּלוּל עֲשֵׂר סְפִירוֹת מִמְעַלָּה לְמַטָּה, כְּעִין זֶה, י' הִיא חֻכְמָה, ה' בִּינָה. ו' כוֹלֵלֶת שֵׁשׁ סְפִירוֹת מַחְסַד עַד יְסוּד. ה' הִיא מַלְכוּת. וְהַכ' מִן כְּהוּיָה אֱלִקִּינוּ, הִיא כֶּתֶר עַל רֹאשׁ הוּיָה. וְזֶה הוּא נְשָׁמָה שְׁנִתּוֹסַפַת בְּיוֹם שְׁבַת לְכָלל יִשְׂרָאֵל יַחַד אוֹ לִיחִיד שִׁישׁ בּו כָּל עֵשֶׂר מְדוֹת שְׁבַת מַלְכוּת.

בְּחֻכְמָה, או בתורה שנאמר בה, **להבין משל ומליצה**. או בנביאים, או בכתובים.

כך נותנים לו נפש יתירה, הנקראת כתר מלכות, אם הוא נשיא בישראל.

יב) חכם מקבל נפש יתירה מחכמה והמבין דבר מתוך דבר מקבל מבינה.

להבין משל ומליצה... (א'ו').

וְאִי חָכָם וְכו': וּמִמְשִׁיךְ לְפָרֵשׁ דְּבָרָיו. וְאִם הוּא חָכָם, כְּמוֹ שְׁהַעֲמַדְנוּ, אִיזוּהוּ חָכָם הַמְּחַכִּים לְכָל אָדָם. שְׁנֹאמֵר כּוֹלָם בְּחֻכְמָה עֲשִׂיתָ, נוֹתְנִים לוֹ מִשְׁם נֶפֶשׁ יְתִירָה. וְאִם הוּא מִבִּין דְּבָר מִתּוֹךְ דְּבָר בְּתוֹרָה, נוֹתְנִים לוֹ נֶפֶשׁ יְתִירָה מְבִינָה. וְאִם הוּא חָכָם בְּנִבְיָאִים וּכְתוּבִים, נוֹתְנִים לוֹ נֶפֶשׁ יְתִירָה מִנְצַח וְהוֹד. וְאִם הוּא צְדִיק גְּמוּר, שְׁשׁוּמֵר אוֹת בְּרִית אוֹת שְׁבַת אוֹת יָמִים טוֹבִים, אוֹת תְּפִילִין, נוֹתְנִים לוֹ נֶפֶשׁ יְתִירָה מִצְדִּיק. שְׁהוּא יְסוּד. וּבְכָל מְקוֹם נֶפֶשׁ יְתִירָה שְׁהוּא יְסוּד, הִיא מַמְלְכוּת. וְאִם אוֹמְרִים שְׁהוּא יְסוּד, הִינּוּ יְסוּד שְׁבַת מַלְכוּת, וְכֵן בְּשָׂר סְפִירוֹת.

וְחִידְתָּם: ז יִרְאֵת יְהוָה יִרְאֵת דְּעַת חֲכָמָה וּמוֹסֵר אֲוִילִים בְּזוֹ:

זוהר

ליה שלטנותא לגיהנם, נוקבא בישא דסמאל, ולא למשריין דיליה, פלהו מתטמרין מן קדם משרייתא דמלקא, כגוונא דיתטמרן אומין עכו"ם דעלמא, פד יתגלי משיחא, הה"ד (ישעיה ב') ובאו במערות צורים (שם ז') ובנקיקי הסלעים.

טו) קמו תנאין ואמוראין, ואמרו, רעיא מהימנא, אנת הוא שקיל לכל ישראל, ממולא מכל מדות טבין, ודאי בך שרייא, ההוא דאתמר ביה, אין קדוש פידוד אלהינו. אנת פתר על כל חד וחד מישראל, פי אין בלתך ב"נ, דיהא פתר עלך, לא נשיא, ולא חכם, ולא מבין, ולא חסיד, ולא גבור, ולא תם, ולא נביא, ולא צדיק, ולא מלך. אנת הוא בדיוקנא דקב"ה, ברא בדיוקנא דאבוהי, כגוונא דישראל, דאתמר בהון, (דברים יד') בנים אתם ליי' אלהיכם. אשלים פקודין דמארך, דלית פקודין מאלין דילך, דלא יתעטר ביה קב"ה ושכינתיה עילא ותתא, בכתר עלאה, בכל מדה ומדה. (ח"ג רמג).

טז) בראשית ברא אלהים. הךא היא פקודא קדמא דכלא ואקרי פקודא דא יראת ה', דאקרי ראשית, דכתיב ראשית חכמה יראת ה'. יראת ה' ראשית דעת.

הטולם

(כבאות תקע"ב) אתה הוא כתר על כל אחד ואחד מישראל, כי אין בלתך אדם שיהיה כתר עליך, לא נשיא, לא חכם, לא מבין, לא חסיד, לא גבור, לא תם, לא נביא, לא צדיק, ולא מלך, שהם ע"ס דמלכות, שמהם לוקחים כל אחד ואחד מישראל (כנ"ל אות תקע"א) אתה הוא בצורת הקב"ה, דהיינו ז"א שה"ס עולם הזכר כנ"ל, הבן הוא בצורת אביו. כי משה בן דוד"א, כמו ישראל בכללם, שנאמר בהם בנים אתם לה' אלקיכם. השלם מצות אדונך, שאין מצוה מאלו המצות שלך, שלא יתעטרו בה הקב"ה ושכינתו למעלה ולמטה בכתר עליון, בכל מדה ומדה. (פנחס תקע-תקעד).

יד) בשבת וביו"ט שהכתר מתפשט אין שליטה לס"מ.

להבין משל ומליצה... (א'ד')

תקעג) ובגין דעלת העלות וכו': ומשום שעלת העלות מופלא ומכוסה בכתר הזה, ובשבתות וימים טובים הכתר מתפשט בשם הויה, ע"כ אין ממשלה אז, לסמאל ונחש ולכל הממונים שלו, ואין ממשלה לגיהנם, שהוא נקבה רעה של סמאל, ולא למחנות שלו, כי כולם מתחבאים מלפני המחנות של המלך, כמו שיתחבאו אומות העולם עכו"ם, כשיתגלה המשיח, ז"ש, ובאו במערות צורים. ובנקיקי הסלעים.

טז) א. המצוה הראשונה היא יראה וזה השער לאמונה. ב. על מצות יראה מתקיים העולם.

יראת ה' ראשית דעת... (א'ד')

קפט) בראשית ברא אלקים: זו היא המצוה הראשונה לכולן, ומצוה זו נקראת יראת ה', הנקראת ראשית. שכתוב, ראשית חכמה יראת ה'. יראת ה' ראשית דעת משום שדבר זה, יראה, נקרא ראשית. וזה הוא שער להכנס אל האמונה. ועל מצוה זו מתקיים כל העולם. פירוש. הוקשה לו, כי כאן חושב המקרא

טו) משה רבינו רומז על בחינת כתר שאין חכם וצדיק ממנו.

להבין משל ומליצה... (א'ד')

תקעד) קמו תנאים ואמוראים וכו': קמו התנאים והאמוראים, ואמרו, רועה נאמן, אתה הוא שקול כנגד כל ישראל ממולא מכל מדות טובות (הנ"ל באות תקע"ב) ודאי שבך שורה אותו שנאמר בו, אין קדוש כהויה אלקינו, דהיינו הכ' הקודמת להויה הרומזת על כתר הויה

בגין דמלה דא ראשית אקרי, ודא איהי תרעא לעאלא גו מהימנותא, ועל פקודא דא אתקיים כל עלמא.

(יז) יראה אתפרש לתלת סטרין, תרין מנייהו לית בהו עקרא פדקא יאות, וחד עקרא דיראה: אית ב"נ דדחיל מקב"ה בגין דייחון בנוהי ולא ימותון, או דחיל מעונשא דגופיה או דממוניה, וע"ד דחיל ליה תדיר. אשתכח יראה, דאיהו דחיל לקב"ה, לא שוי לעקרא. ואית בר נש דדחיל מן קב"ה בגין דדחיל מעונשא דההוא עלמא, ועונשא דגיהנם. תרין אלין לאו עקרא דיראה אינון ושרשא דיליה.

(יח) ירא"ה דאיהי עקרא, למדחל ב"נ למאריה, בגין דאיהו רב ושלטי עקרא ושרשא דכל עלמין, וכלא קמיה פלא חשיבין. כמה דאתמר, (דניאל ד') וכל דיירי ארעא פלא חשיבין. ולשוואה רעותיה בההוא אתר דאקרי יראה. (ח"א יא:).

הסולם

אדם הירא מפני הקב"ה, משום שירא מעונש העולם ההוא ומעונש של הגיהנם. שתי מיני יראות האלו, דהיינו היראה מעונש עוה"ז, והיראה מעונש עוה"ב, אינן עיקר היראה ושורשה.

(יח) עיקר היראה זהו הירא מה' מחמת שהוא השולט המחיה את הכל.

יראת ה' ראשית דעת... (א' ד')

יראה דאיהי עיקרא וכו': היראה שהיא עיקר הוא שאדם יירא מפני אדונו, משום שהוא רב ושלטי, העיקר והשורש של כל העולמות, והכל נחשב כאין לפניו. כמו שכתוב, וכל דיירי ארעא כלא חשיבין. וישים חפצו באותו המקום שנקרא יראה.

ביאור הדברים, מלמדנו שיש ג' אופנים ביראת ה', שרק אחד מהם נחשב ליראה אמיתית. א) שמתירא מהקב"ה ושומר מצותיו כדי שיחיו בניו ויהיה נשמר מעונש גופו או ממנו, דהיינו יראה מעונשים שבעוה"ז. ב) שמתירא גם מעונשים של גיהנם. ואלו השתים אינן יראה אמיתית, כי אינו מקיים היראה מטעם מצות ה', אלא מטעם תועלת עצמו, ונמצא שתועלת עצמו הוא השורש, והיראה היא ענף ומסובכת מתועלת עצמו, אלא יראה דאיהי עקרא, למדחל בר נש למאריה בגין דאיהו רב ושלטי, עקרא ושרשא דכל עלמין, וכלא קמיה כלא חשיבין, דהיינו שיירא מהשי"ת משום שהוא גדול ומושל בכל. הוא גדול משום שהוא השורש, שממנו מתפשטים כל העולמות, וגדלותו מתראה על מעשיו. והוא מושל בכל משום שכל העולמות

את היראה שהיא ראשית אל החכמה, וכאן שהיא ראשית אל הדעת. ואומר, מפני שהיראה היא ראשית לכל ספירה וספירה שאי אפשר להשיג שום ספירה זולת ע"י השגת היראה תחילה.

וז"ש, תרעא לעאלא גו מהימנותא: כי אי אפשר להשיג אמונה שלימה זולת מתוך יראתו ית', וכפי שיעור היראה כן שיעור השראת האמונה. וע"כ ועל פקודא דא אתקיים כל עלמא. כי אין העולם מתקיים אלא על תורה ומצות, כמ"ש אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי (ירמיה ג'). וכיון שהיראה היא ראשית ושער לכל מצוה להיותה השער לאמונה, נמצא שעל היראה מתקיים כל העולם, וז"ש הכתוב בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ. שעם היראה הנקראת ראשית שכל המצות כלולות בה ברא אלהים את השמים ואת הארץ. ולולא היראה לא היה בורא אלהים כלום.

(יז) יראה מחמת עונש אינה עיקר היראה דירא לתועלת עצמו.

יראת ה' ראשית דעת... (א' ד')

יראה אתפרש לתלת וכו': היראה מפורשת לשלש בחינות, שתיים מהן, אין בהן שורש כראוי, ואחת היא שורש היראה. יש אדם שירא מהקב"ה בשביל שיחיו בניו ולא ימותו, או ירא מעונש גופו או מעונש כספו, ועל כן הוא ירא אותו תמיד. נמצא, שהיראה שהוא ירא מהקב"ה, לא שם אותה לשורש כי תועלת עצמו היא השורש. והיראה היא תולדה ממנה. ויש

יט) פֶּד נִפְקוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, לֹא הָיוּ יֹדְעֵי לִיָּה לִקְבֵּ"ה, כִּינֹן דְּאֵתָא מִשָּׁה לְגַבְיֵיהוּ, פְּקוּדָא קְדָמָא דְּאֹלִיפִּי לֹון, דְּכְתִיב, וַיִּדְעַתֶּם כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם וְגו' . וְאֶלְמָלָא פְּקוּדָא דְּא, לֹא הָיוּ יִשְׂרָאֵל מִהֵימְנִין, בְּכָל אֵינֹון נִסִּין וְגַבּוּרֹון דְּעֵבֵד לֹון בְּמִצְרַיִם. כִּינֹן דִּיִּדְעוּ פְּקוּדָא דְּא בְּאוֹרַח כָּלֵל, אֶתְעֵבִידוּ לְהוֹן נִסִּין וְגַבּוּרֹון. כ) וְלִסוּף מ' שְׁנִין, דְּקָא אֶשְׁתַּדְּלוּ בְּכָל אֵינֹון פְּקוּדֵין דְּאוֹרֵייתָא, דְּאֹלִיפִּי לֹון מִשָּׁה, כִּינֹן דְּמִתְנַהֲגִי בְּאַרְעָא כִּינֹן אֵינֹון דְּמִתְנַהֲגִי לְבַר מְאַרְעָא כְּדִין, אֹלִיפִּי

הסולם

הכל דבר אחד, אלא זהו בכלל, וזהו בפרט. ביאור המאמר. כבר ידעת שז"א נקרא כלל, והמלכות נקראת פרט. (כנזכר לעיל עש"ה בסולם) והמוחין המקובלים מז"א הם אור החסדים. והמקובלים מהמלכות הם אור החכמה. (כמ"ש ש.ס.) ואומר הרעיא מהימנא, שמתחילה צריכים להמשיך מוחין מכל המדרגות דז"א שה"ס כלל, ולבסוף ממשיכים את החכמה מן הנוקבא, שה"ס פרט. אמנם פרט, אין הכונה מן המלכות בלבדה, אלא כלל, פירושו מז"א לבדו, ופרט, פירושו מז"א ומלכות ביחד, דהיינו כלל ופרט ביחד. וז"ש כיון דאתא משה לגבייהו פקודא קדמאה דא אולפי לון, דכתיב וידעתם כי אני ה' אלקיכם וגו'. דהיינו שהמשיך לישראל מוחין דז"א מסוד הדעת, שעליו נאמר, וידעתם כי אני ה' אלקיכם שה"ס כלל, שהוא לשון עתיד, כי מוחין אלו הולכים ונמשכים תמיד בכל יום בכל תפלה ובכל מצוה עד שבאים על שלמותם, ואז אולפי לון משה באורח פרט, וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים וגו'. דהיינו לשון הווה, ורק היום, אחר שבאתם על שלמותכם ולא מקודם לכן. וז"ש ואלמלא פקודא דא, דהיינו לולא המוחין מדעת ז"א, שהמשיך אותם לישראל מתחילה, בסו"ה וידעתם כי אני ה' אלקיכם, לא הוּו ישראל מהמנין בכל אלו נסין וגבורן. שהיו אומרים שמעשה כישוף הוא, וכדומה. אלא על ידי שהשיגו המוחין מדעת דז"א, הכירו בהנסים שמאת ה' הם באים, ובאו על ידיהם לאמונה שלמה. כמ"ש וירא וגו' ויאמינו בה' ובמשה עבדו. וז"ש, ודא, והוא דקדמיתא, כלא מלה חדא, דא בכלל ודא בפרט, כי כאן נאמר וידעת היום וגו' כי ה' הוא האלקים וגו' ושם נאמר ג"כ באותה הלשון, דהיינו וידעתם כי אני ה' אלקיכם, כי אין חילוק ביניהם, אלא מה ששם באה הידיעה מן הכלל, שהוא ז"א,

שברא הן העליונים והן התחתונים, נחשבים לפניו כלא כלום, שאינם מוסיפים משהו על מהותו יתברך.

וז"ש, ולשווא רעותיה בהוא אתר דאקרי יראת: שישים לבו ומאוויו באותו מקום הנקרא יראת, שיהיה דבוק ביראתו יתברך ברצון ובחשק המותאם והראוי למצות המלך. (הקטה"ז קפט-קצא).

יט) גם אחר הניסים שהיו ביצי"מ לא היו ישראל נאמנים עד שנצטוו בידיעת ה'.

יראת ה' ראשית דעת... (א' ד')

כד נפקו ישראל וכו': כשיצאו ישראל ממצרים, לא היו יודעים את הקב"ה. כיון שבא אליהם משה, למד אותם מצוה ראשונה הזו, שכתוב, וידעתם כי אני ה' אלקיכם המוציא אתכם וגו'. ולולא מצוה הזו, לא היו ישראל נאמנים לה', גם אחר כל אלו הנסים והגבורות שעשה להם הקב"ה במצרים. לאחר שידעו מצוה זו בדרך כלל, נעשו להם נסים וגבורות שכבר היו בטוחים, ויאמינו בה' על ידיהם. כמ"ש וירא ישראל וגו' ויאמינו בה' ובמשה עבדו. (שמות י"ד ל"א).

כ) אחר הארבעים שנה נצטוו ישראל בידיעת ה' בדרך פרט (ע"י מוחין דז"א ומלכות).

יראת ה' ראשית דעת... (א' ד')

ולסוף מ' שנין וכו': ולסוף ארבעים שנה, שכבר השתדלו בכל המצות שבתורה שלמד אותם משה, בין אלו שנוהגים בארץ בין אלו שנוהגים בחוץ לארץ, אז למד אותם בדרך פרט, ז"ש, וידעת היום והשבות אל לבבך, היום, בדיוק, מה שלא היה להם רשות לדעת מקודם לכן, כי הויה הוא האלקים, זהו ידיעה בדרך פרט. במלה זו, פרט, כמה סודות וסתרים יש בה. וכתוב הוה, ה' הוא האלקים, עם כתוב זה שמקודם, דהיינו וידעתם כי אני ה' אלקיכם,

לון באורח פרט, הה"ד (דברים ד') וינדעת היום והשבות אל לבבך, היום דייקא, מה דלא הוה רשו מקדמת דנא. כי יי' הוא האלהים, דא באורח פרט, במלה דא, כמה רזין וסתרין אית בה. ודא, וההוא דקדמיתא, כלא מלה חדא, דא בכלל, ודא בפרט.

כא) ואי תימא, הא פתיב, יראת יי' ראשית דלעת. תירוץא, דא באורח פרט, למנדע מאן איהו יראת יי'. ואע"ג דאית ליה לבר נש לדחלא מניה, עד לא ינדע, אבל הקא פתיב ראשית דעת, למנדע ליה דהא איהו ראשיתא, למנדע ליה באורח פרט.

כב) בגין כך, פקודא קדמא ל למנדע ליה לקב"ה בכלל ופרט, ברישא ובסופא. ורזא דא (ישעיה מד') אני ראשון ואני אחרון. אני ראשון בכלל, ואני אחרון בפרט. וכלא בכלל דא, ורזא חדא. פיון דינדע דא בכלל, ישלים כל שייפוי. ומאן אינון. רמ"ח פקודין, דאינון רמ"ח שייפין דבר נש. פיון דאשתלים בהו על האי בכלל, כדין ינדע באורח פרט, דדא איהו אסוותא לכלהו, וינדע כל יומי שתא, דמתחברן למיהב אסוותא לכל שייפין.

כג) ואי תימא, כל יומי שתא, היך יתבין אסוותא לכל שייפין. ודאי הכי הוא

הסולם

ראשונה היא לדעת את הקב"ה בכלל ופרט בראש וסוף. כמ"ש במצרים, וידעתם את ה' אלוקיכם וגו' שהוא לשון עתיד, והוא נגמר בסוף מ' שנה בפרט. וזה סוד, אני ראשון ואני אחרון. אני ראשון, הוא בכלל, ואני אחרון, הוא בפרט. והכל נאמר בכלל אחד וסוד אחד. ואחר שידע זה בכלל, ישלים כל אבריו, ומי המה האברים. הם רמ"ח מצות עשה, שהם רמ"ח אברים של נשמת האדם. שכל מצות עשה מתקן אבר שכנגדו בנשמת האדם. אחר שנשתלם בהם בזה בכלל, אז ידע בדרך פרט, דהיינו שימשיך הארת החכמה מן המלכות (כנ"ל בביאור המאמר) כי זה, דהיינו הפרט, הוא רפואה לכלם, וידע איך כל ימי השנה, דהיינו כל הספירות של המלכות שנקראת שנה, מתחברים לתת רפואה לכל האברים. שהם המצות. דהיינו שמשלימים אותם.

כג) מכיון שהשנה צריכה תיקון האיברים שהם הצינורות של ז"א מתמלאים שפע.

יראת ה' ראשית דלעת... (א-ד).

ואי תימא כל וכו': ואם תאמר, כל ימי השנה איך נותנים רפואה לכל האיברים. שהרי המלכות שה"ס השנה, אין לה מעצמה כלום. ולהיפך האיברים, שה"ס הכלל, דהיינו רמ"ח

וכאן באה הידיעה מן הפרט, שהוא המלכות, כמבואר. שם הוא התחלה, וכאן הוא הסוף והשלמות.

כא) ע"י יראה מגיעים לידיעת ה'.

יראת ה' ראשית דלעת... (א-ד).

נט) ואי תימא הא וכו': ואם תאמר, הרי כתוב, יראת ה' ראשית דעת. והמלכות שה"ס פרט, נקראת יראת ה', ועם זה נאמר בה ראשית. הרי שהפרט הוא ראשית, ולא הכלל. התירוץ הוא, שכאן המדובר בדרך פרט עצמו. כלומר בחי' ראשית של הפרט, שצריכים לדעת מתחילה מי הוא יראת ה'. אבל ראשית הכל הוא הכלל ולא הפרט. ואע"פ שיש לאדם לירא ממנו, מטרם שידע וישיג את יראת ה', ולמה כתוב יראת ה' ראשית דלעת, שמשמע שצריכים תחלה לדעתו. ומשיב, אבל כאן כתוב ראשית דעת, שפירושו, שתחילה יש לירא מפניו וע"י יראה באים לראשית דעת. ולדעת אותו, כי יראת ה' הוא ראשית, לדעת אותו בדרך פרט. כנ"ל.

כב) כשמקיים רמ"ח מצוות עשה בדרך פרט ממשיך רפואה לכל האיברים.

יראת ה' ראשית דלעת... (א-ד).

בגין כך פקודא וכו': משום זה מצוה